

Preek zondag 21 juni 2020 – Protestantse Gemeente Bunnik

ds Coen Constandse

Teksten:

- Jeremia 20:7-9
- Matteüs 10:16-33

Achtergronden

De tekst uit Matteüs is onderdeel van een langere toespraak van Jezus. Hij stuurt zijn leerlingen uit om net als Hij de nabijheid van Koninkrijk (bij Matteüs vrijwel steeds 'het Koninkrijk der Hemelen' genoemd) te verkondigen en wondertekens te doen die dat Koninkrijk – het Koningschap van God, Zijn macht, Zijn wil – al laten zien. Matteüs vertelt het als verhaal tijdens Jezus' aardse leven, voor kruis en opstanding. Het lijkt historisch vooral over de geschiedenis na de hemelvaart te gaan. Daar passen Jezus' beschrijvingen (processen, lijfstraffen, doodsbedreigingen, geweld, verbroken relaties, haat) voor zover wij weten beter bij. De serie van Kefah Allush op tv gaat precies hierover!

Angst

De preek focust op vers 28: over het bang zijn voor mensen en aardse machten, of voor God. Opvallend is dat dit harde woord over de Gehenna – het dodenrijk of de hel – meteen wordt gevolgd door Jezus' woorden over de musjes, en over Gods zorg voor hen.

Ziel – het verborgene – alles komt aan het licht

In de preek ligt ook een accent op de ziel – het verborgene. Dat is waar Jezus voortdurend op terug komt, en op hamert. In de Bergrede, bijv. het bidden dat in het verborgene moet gebeuren. Denk aan zijn gelijkenissen, die de boodschap van het Koninkrijk op een geheimzinnige manier, verborgen bevatten en duidelijk maken. Ook hier gaat het over verborgen en openbaar. Alles wordt openbaar, alles wordt transparant. De waarheid komt aan het licht. Het is aan Jezus' apostelen om die waarheid te verkondigen. Alles wat aan de kant van de leugen staat en de tegenwerking, zal worden overwonnen. Dat zal worden onthuld voor wat het in werkelijkheid is. Het zal ontmaskerd worden. De ziel ervan zal duidelijk worden.

Een preek van Augustinus

Ik las een vertaalde preek van Augustinus – een bisschop in Noord-Afrika, eind 4de, begin 5de eeuw – over deze tekst. Hij gaat in op het spreken over lichaam en ziel. Dat past in de Griekse filosofie (waar het lichaam minderwaardig werd gezien, en de ziel de ware, onsterfelijke kern). De bijbel ziet lichaam en ziel veel meer verweven met elkaar, en zeker is het lichaam niet minderwaardig – het is schepping van God! Maar ook Jezus maakt hier een onderscheid tussen lichaam en ziel. Augustinus legt het zo uit: het lichaam leeft omdat er een ziel in is. Het is beziel, de ziel doet het leven, en als de ziel het lichaam verlaat, is het lichaam dood. Maar ook de ziel kan dood zijn: als die los raakt van God, niet leeft naar Gods wil, maar naar eigen inzicht en wil. 'Het leven van de ziel is God. Zoals het lichaam een leven heeft om niet te sterven – dat wil zeggen: een ziel – zo moet ook de ziel een leven hebben om niet te hoeven sterven – dat wil zeggen: God.' Woorden van 1600 jaar geleden, over dezelfde tekst. Bijzonder om te realiseren hoe lang deze verhalen al gelezen worden, en hoe lang er al mensen met deze verhalen leven. Je leeft pas werkelijk, als je met God leeft, in elk

geval: naar zijn wil. Dat geestelijke leven, dat leven van de ziel is belangrijker dan het biologische leven van het lichaam.

Zending – getuigen

Een aspect waar de preek niet op ingaat is de zending, het getuigen. Hoe laten wij de waarheid van het evangelie, van het Koninkrijk zien? Hoe getuigen we daarvan? Durven we dat? Maar ook: wat is de meest effectieve manier?

Preek

Hebt u angst deze tijd? Bent u bang? En: durven we dat toe te geven?

Er is reden genoeg voor angst. Er is de angst voor corona-besmetting, voor een ernstige ziekte, voor jezelf of je naasten. Met corona is de wereld nog onzekerder geworden. Er zijn hoopvolle en angstaanjagende ontwikkelingen. Hoopvol is de beweging tegen racisme, tegen geweld; positief is ook de saamhorigheid die blijkt in de corona-tijd. Er zijn meer voorbeelden. Maar negatief zijn groeiende spanningen, de agressie, de haat in de samenleving tussen bevolkingsgroepen. De leugens en 'desinformatie' die verspreid worden, de complottheorieën. De macht technologie (al heeft dat ook een positieve kant) en van bedrijven. De opkomst van het onvrije China als wereldmacht. En bij dit alles: wat gaat de crisis door corona economisch betekenen? Wat gaat er gebeuren als velen een baan verliezen en fors aan inkomen en welvaart in moeten leveren.

Het is een wereld vol spanningen, vol strijd, vaak ook een ondoorzichtige wereld. Daar kun je onrustig en onzeker en angstig van worden. Dat kan je ziel binnenkomen. Zeker als je in die wereld zo weinig reden voor hoop en vertrouwen ziet. Zo weinig van God.

Dat is niet nieuw. We horen ook in het evangelie, uit de mond van Jezus, over een wereld vol spanning, vol strijd. Vol haat en geweld.

Die wereld worden de apostelen in gestuurd. Een duistere wereld, vol strijd en tegenstand tegen het licht, tegen het evangelie van het Koninkrijk. Dat zullen de apostelen ervaren. Aan den lijve. Meer nog na Jezus' dood, als ze de wereld intrekken (waar nu Kefah Allush op tv over verteld.) Processen, lijfstraffen, doodsbedreigingen, geweld, verbroken relaties, haat. Dat roept het Koninkrijk op. Dat is de weerstand tegen het woord van God waar ook de profeet Jeremia mee te maken heeft.

Ze hebben alle reden om bang te zijn, want Jezus zendt hen als schapen onder de wolven. Een bekend woord. We hebben er nu er wolven zijn in Nederland nog scherpere beelden bij. Dat een hele kudde wordt doodgebeten.

Dan zijn ze toch ten dode opgeschreven? Hoe kan Jezus ze dat aandoen?

Er is alle reden voor angst. Maar Jezus gaat daar hard tegen in, hij slaat die angst hen bijna uit handen. Hoe voert alle dreiging van de wereld voor hun ogen, en maakt het dan nog erger, zo lijkt het. Er is er nog één sterker en dodelijker dan al deze. Weet je voor wie je bang moet zijn? Er is maar één macht waarvoor je bang zou moeten zijn, en dat is God, want God heeft alle macht – maar voor Hem hoef je nu juist niet bang te zijn.

Er is maar één macht waarvoor je bang zou moeten zijn, want God heeft alle macht – over je lichaam en je ziel. Alle andere bedreigende machten zijn uiteindelijk maar oppervlakkig, dat is al overwonnen.

Wat een enorme uitspraak, wat een relativering!

Maar wat vreemd ook, wat tegendraads. Wees niet bang, zij kunnen toch alleen maar aan je lichaam komen... *Alleen maar* ons lichaam, ons leven! Wat hebben we meer dan?

Nou zegt Jezus: je hebt een ziel. Je bent meer dan je lichaam. Er is meer dan het aardse leven. Er is ook meer dan het aardse geluk, dan gezondheid. Dat is dat je bij God hoort. Bij die macht die groter en sterker is dan alle aardse machten. Dat je laatste grond. Een soort kern. Dat ben je. En zegt Jezus: daar kunnen aardse machten en machthebbers niet bij.

Dat proberen ze wel. Het gaat om die aardse machten ook om je ziel. De keizer wilde gehoorzame onderdanen, die belasting betaalden, en die ontzag hadden, of liever nog: die hem aanbaden als een godenzoon. Politici van nu willen je stem. Bedrijven willen je als klant. Ze willen je binden. Dat je zegt: ik ben een VVD-er of CDA-er of GroenLinkser, of ik ben van dat merk, van dat restaurant, dat drankje ... Daarom willen ze ook veel van je weten. Dat lijkt onschuldig, maar vergis je niet: ze willen ons hebben.

Maar ook los daarvan: onze ziel – dat is: waar je leven om draait, waar je je leven aan wijdt, je energie – die bindt zich. Dat kan alle kanten opgaan. Alle dingen waar wij mee leven, alles wat je met hart en ziel doet – de uitdrukking zegt genoeg. Je gezondheid. Je gezin. Je relatie. Je werk. Allemaal goede dingen. Daar kun je in opgaan, dat kan allemaal met je aan de haal gaan, met je ziel aan de haal gaan. Het kan te belangrijk worden. Dan raak je los van God, dan raakt je ziel los van God.

De apostelen die gaan de wereld in om te verkondigen dat het Koninkrijk van God (bij Matteüs vrijwel steeds ‘het Koninkrijk der Hemelen’ genoemd). Ze hebben eerder Jezus horen leren ‘wees niet bezorgd om al het aardse – zoek eerst het Koninkrijk’.

Dat betekent ook dat je al die dingen die ik noemde doet en beleeft vanuit Gods koninkrijk. Het is nooit alleen maar gezondheid of gezin of werk ... Er is altijd God en je naaste en je gezondheid, je gezin, je relatie. Dat relateert.

Maar het betekent uiteindelijk ook: Gods Koninkrijk – het leven van de ziel – is belangrijker. Uiteindelijk is dat wat je moet vasthouden, en al het andere loslaten. Let wel: dat is geen religieuze opdracht of plicht of leefregel. Het zegt niet dat het onbelangrijk is. En dat je dus onthecht door het leven moet gaan. Dat is niet Jezus’ leer – dat is meer boeddhistisch. Uit de verte lijkt het er misschien op.

Het is een vreemde, tegendraadse troost. Waarmee je als schaap onder de wolven gestuurd kunt worden, als duif onder de haviken, wetend van slangen die giftig zijn. Het heeft iets keihards, want lijkt alsof je alles, alsof je heel deze wereld moet prijsgeven, en je lichaam – alleen je ziel, je innerlijk, een soort laatste rest. Dat je maar een heel smal richeltje overhoudt op om te staan.

Om dan te vinden, te merken dat dat ook de enige vaste grond is, maar dan ook echt vaste grond is. Dat je merkt: op grond hiervan je de wereld met al haar macht aan kan, omdat je merkt dat je niet alleen staat, dat de strijd al gestreden is. Ik hoef dat aardse leven niet vast te houden, omdat Hij het vasthoudt. Dan, daar valt angst weg, de macht van andere machten valt weg, van de leugen, het geweld ...

Want het is overweldigend om te weten: ik ben niet alleen maar die vader, die geliefde, mijn werk, de dingen die ik heb/koop/doe, al die aardse dingen – daar zit een kern in, dat alles wordt omvat door de Vader.

In de strijd tegen ziekte, aftakeling: we zijn niet alleen dat lijdende, stervende lichaam, of die geest die zijn greep, zijn vermogens verliest.

Als er alle reden is tot angst, en als je je juist uit alle macht wil vastklampen aan het leven, dat je het niet kwijt wil, dat je een vrij leven wil, zonder lijden – dat is de situatie van de apostelen die lijfstraffen of zelfs de doodstraf zien dreigen, dan drukt Jezus door, Hij drukt zijn leerlingen – en drukt hopelijk ook ons – door de benauwdheid, door de nauwe poort van de angst heen, om voorbij de angst te komen. Er is maar één macht waarvoor je bang zou moeten zijn, want God heeft alle macht en voor Hem hoef je niet bang te zijn: want zijn macht is gekoppeld aan liefde, zijn macht – heel zijn kapitaal – wil Hij inzetten voor de zorg voor zijn kinderen, en niet alleen de ziel – nee: ook ons lichaam! Al je haren zijn geteld! Dus het hele aardse leven wil Hij geven. Daarom is er ook opstanding van het lichaam, al weten we ook niet precies hoe dat gaat, hoe dat eruit zal zien.

[Maar daarvoor moet Hij het terugveroveren op de wolven en de slangen, de roofdierachtige, venijnige, giftige mensen. Van alles en allen die leven ten koste van anderen. Dat harde, zielloze leven laat Hij doorgaan tot in de Gehenna, het dodenrijk.]

De uiteindelijke macht is aan een God die een Vader wil zijn, liefdevol, en zorgzaam. In wiens hand wij geborgen zijn, met ziel en lichaam. Die ons bestemt voor een leven zonder geweld, zonder gif, een leven zonder angst.

Jezus, de herder en het lam, gaat die weg van de schapen onder de wolven. Zelfs Hij gaat die weg niet zonder angst. Hij neemt de angst met zich mee, om ook de angst weg te dragen uit de wereld. Om ons te laten zien dat die ondoorzichtige wereld vol strijd en geweld zijn schepping is, en dat Hij het in de hand houdt.

Het gaat om zijn Koninkrijk. Hij is als een Vader voor zijn kinderen. Hij wil ons vrede geven. Daarvan zingen we straks (lied 158b, naar de lofzang van Zacharias uit Lukas 1). Dat is ook het evangelie waarmee de apostelen gekomen zijn – als schapen onder de wolven. Wees niet bang – zet daar uw ziel op.

Amen.